

Nedávno ženíl se jeden můj známý. Kdysi měl také literární aspirace. Z nějakých důvodů — nikoliv politických
 5 nebo náboženských — nevěděl, má-li to učiniti civilně nebo církevně. Mluvil jsem s ním o formalitách; neřekl jsem mu svého mínění. Bylo mi lhostejno, ožení-li se tak nebo onak. Je to přece lhostejná věc u lidí, kteří nepotřebují názorů. Ale jeho přítel, z milosti Moderní revue také literát, řekl
 10 mu: „Musíš se oženiti církevně. Jemu navzdor. My literáti musíme býti šosáci.“ A neopomenul se tím chlubit tak dlouho, dokud neměl jistoty, že se toho dovím.

To je ovšem žvatlání literárních synů. Otcové mluví seriózněji; v podstatě však stejně.

15 Naše literatura je nesmírná nížina. Nížina ducha. Výjimky ční tu jako osamělé kopečky. Někdy kopce. Ale ani u nich není dobrá jakost materiálu pravidlo.

Jsme šosáci, maloměšťáci Evropy. Naše literatura je ryze maloměstská právě jako politika. Střední strana politická,
 20 po níž se u nás tolik touží, je představa skrznaskrz maloměšťácká, je to hledání pojistky proti nepohodlným evropským problémům. A tyto problémy marně byste hledali také v naší literatuře. Dramatické věci, které se skutečně hrají, romány, které se čtou, humor, který baví, to vše
 25 oslavuje maloměšťáctví nebo má aspoň jeho ducha, pod jehož jařmem ostatně sténá i to, co by se rádo vymanilo pro radostnější rozpětí křídel. Naši literáti stačí toliko na citečky a problémy; zmohou jen všednost a populární frázi. Veliké věci zmalicherňují a znehodnocují ve své
 30 beletrii i ve svém fejetonu, jako nad čarou politikové znehodnocují skutečně veliké evropské otázky politické a sociální. A rozběhnou-li se doopravdy, vypovědí jim službu jejich síly; rozletějí-li se, jejich křídla jsou z vosku.

Máme potenci maloměšťáků. Co se naběhají například
 35 naši literáti za svérázností našeho lidu! Vždyť toho leckde opravdu zasluhuje. Ale co vytěžili dosud z ní literárně?

Více nebo méně živé fotografie, trochu folklóru, traktáty, trochu bodré nebo sentimentální lyriky. Umělecky skoro nic, je-li umění individuálním přeléváním skutečnosti k vyššímu životu, povznesením skutečnosti z nížin na hory, její velikou oslavou v bolesti nebo radosti... Anebo co jsme se naplahočili s pražským románem! Nemáme ho dosud, ale dostaneme jej. Dá prý nám jej — pan Meyer z pražského ryňku, bývalý židovský bankéř, teď německý spisovatel v říši, Gustav Meyrink. Do šířky svedeme něco, do hloubky nic. Mělci jsme a bojácní. Naše starosti jsou komické, vážných věcí se lekáme. Nejdou-li odbýti pepickým vtipem, umlčujeme jejich existenci. Naše literatura je nesmírná nížina...

Nepůjdu do minulosti. Až do Riegrova pádu, řekněme (poněvadž Rieger byl zvláště pěkný typ), nemohli jsme býti jinačí; přirozeně a nutně byl veškeren život náš maloměšťácký. Teprve pak počíná něco vyššího, náběhy k dobrému evropanství. Pokrokové hnutí dokonce slibovalo širokou kulturní bázi pro naši politiku a literaturu, pro veřejný život vůbec. Bohužel jen slibovalo. Zůstalo při nábězích; zůstává při nich dosud.

Jako v Německu také u nás mají toliko jednotlivci, vzácní jednotlivci to, čemu se říká dnes pravá kultura a co není nic jiného než srdce na pravém místě a rozum v pořádku. Vřelost a statečnost. Máme-li nějaký spolek, který v tomto směru skutečně něco koná, je to zase jen jednatel, dva tři jednotlivci nejvýše. Ale v Německu jest přece již jakási naděje. Nespokojenost, která má pro svou věc statečná, ohnivá péra. Tvoří se hloučky spisovatelů, umělců, mužů vědy i obchodu, osamoceně dosud hloučky, ale výbojné, nelekající se mířiti k samým základům hohenzollernského a junkerského pořádku. Před soud a do kriminálů posílají dnes v Německu spisovatele, karikaturisty, nakladatele, nikoli politiky v užším smyslu. To je zdravý zjev. Neboť veškerá kulturní a osvobozovací hnutí, celé novodobé dějiny Francie například nás učí, že národ, nemá-li býti pouhým stádem dobytka dle vůle pánů honěným na pastvu nebo z pastvy, má-li míti nějaké skutečné dějiny,

To souvisí. Neboť velcí umělci jsou velcí duchové a velcí duchové cítili by soudobou porobu ducha a nemlčeli by, aspoň nemlčeli s takovou dojemnou svorností jako naši spisovatelé.

5 Res publica je opuštěna a opovržena. Jedni ji překonali. Překonali aspoň každý politický a sociální požadavek, který byl překonán například ve Francii. Jiných požadavků ne-
mají; ke spokojenosti stačí jim hypnotizující pozorování
10 vlastního rostoucího pupku. Nejvzácnější species: domácí páni ve věžičce ze slonoviny. Jiní mlčí z opatrnosti; je to lépe, než kdyby promluvili, neboť byla by to kulatá slovíčka. Z opatrnosti jsou někteří také konzervativci. Je to nejméně nebezpečné: kulturkonservativ! Němci je mají také. Můj přítelíček, který mi vzkázal, že básníci musí být
15 šosáci, k nim patří. V Německu byla doba, kdy „nerozuměti politice“ bylo módou. U nás, jako obvykle, přijde tato móda později. Věčná škoda, že Oscar Wilde psal tak pěkně o socialismu! (Pan Miloš Marten ostatně z opatrnosti již prohlásil, že to byl od Wilda toliko špatný vtip!)
20 Jiní konečně... jsou i tací, kteří poctivě bojují. V husté mlze. Se schlíplými křídly. Činí koncese davu, že jich od něho často nerozeznáš. Nevedou, jsou voděni. A platí za to svým talentem. Jejich strana snad získává, res publica je stejně vepsí.

25 Soumrak bohů!

Soumrak otců; synové zalézají do něho ještě hlouběji. Jsou mladí Prométheové, z nebes ještě nic nesnesli, ale již jsou doživotně připoutáni — ke kavárně. Jsou jiní, kteří nemohou psát, nemají-li na sobě smokink a čistý límec.
30 A můj mladistvý přítel sedí ve svém pokojíku — pardon! — interiéru na sofa, čte nejnovější román dandyho nebo slepuje namáhavě marné veršičky o věčné marnosti. Je ze zásady šosák...

Good night!